

Innocentius III. (an. 1210.)

Artem illam a mortiferam, & odibilem ballistario- rum, & sagittatorum adversus Christianos, & Catholicos exerceri de cetero sub anathemate prohibemus.

TITULUS XVI.

DE ADULTERIIS, ET STUPRO.

CAP. I.

Suprans virginem tenetur eam dotare, & ducere in uxorem: & si non vult cum ea contrahere, ultra dotem corporaliter castigabitur. h. d. cum cap. sequenti.

In Exodo. b

Si seduxerit quis virginem nondum desponsatam, dormieritque cum ea, dotabit eam, & habebit uxorem. Si vero pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt.

CAP. II.

Summarum est supra capitulo proximo.

Gregorius Sipo. Episcopo. (an. 600. Roma in Apuliam.)

Peruenit ad nos, quod Felix quandam virginem stupro de- cepit: quod si verum est, quamvis esset de lege poena ple- tendus, nos aliquatenus legis duritiam mollientes hoc modo disponimus, ut aut, quam stuprauit, uxorem habeat, aut si renuendum putaverit, corporaliter castigatus, excommuni- catusque in monasterio c, in quo agat poenitentiam, detrudat- tur, de quo nulla sit egrediendi sine p[re]ceptione d licentia.

CAP. III.

Maritus retinens adulteram conjugem non peracta poeniten- tia, participes est delicti: secus si egit poenitentiam: non ta- men debet eam saepe recipere.

Ex Concilio Arelaten.

Si vir sciens uxorem suam deliquisse, qua non egerit poe- nitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, & ejus peccati participes. Quod si mulier dimissa egerit poenitentiam, & voluerit ad virum suum reverti, debet, sed non saepe, recipere peccatricem.

CAP. IV.

Maritus propter suspicionem potest accusare uxorem de adul- terio, & in accusando praefertur ceteris.

Ex Concilio Parisiensis. e

Maritis etiam ex suspitione uxores accusare permiffum est, & ipsi plus ceteris de adulterio & accusare pos- sunt, & defendere.

CAP. V.

Ad solam mulieris confessionem, asserentis se commississe adul- terium cum Sacerdote, non debet Sacerdos puniri, sed sibi infamato potest indici purgatio, quam si praestiterit, absolvi- tur, deficiens vero suspenditur ab officio.

Alexand. III. (an. 1180.)

Significasti nobis frequendam Presbyterum cum alterius con- juge inter Ecclesiam dormivisse, qua se, & illum cuidam Sacerdoti hujusmodi delictum confessos fuisse publice tibi detexit, & hoc ipsum idem Sacerdos nomen adulteri ce- lans in tua praesentia dixit. Super quo quid fieri debeat, cum negante adultero mulier in confessione persistat, con- silium requisisti. Ideoque mandamus, quatenus condignam poenitentiam praefata imponens adultera, Ecclesiam per as- persionem aquae benedictae reconciliare procures. Praedicto autem Sacerdoti, ne, contra g Apostolum, infirmorum cor- da mala fama ipsius percitantur, & ne vituperetur mini- sterium nostrum, neque securiores Presbyteri existentes in

a C. 1. eod. tit. in 2. comp. b Exod. 22. & cap. 1. eod. tit. in 1. comp. c monasterium. d al. praep[re]pto. e Burch. l. 16. decr. c. ult. etiam tribuit Concilio Parisiensis cap. 3. f Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Later. p. 50. cap. 21. g 2. Cor. 8. & 2. cap. 6.

peccatum licentius prolabantur, cum vicinis quinque Pres- byteris, quos se nolle pejerare cognoveris, juxta arbi- trium tuum purgationem indicas: quem, si purgare se po- terit, in officio suo ministrare permittas: alioquin ab of- ficio suo ipsum suspendere non postonas.

CAP. VI.

Conjux conjugem de adulterio impetere non potest, si & ipse adulterium commississe convincatur.

Innoc. III. Turon. a Archiepiscopo. (an. 1212.)

Intelleximus b, quod cum S. Laicus H. uxorem suam a maritali consortio depulisset, dioecesanus eorum audiens eandem cum quodam adultero fornicari, eam, & illum vin- culo excommunicationis adstrinxit: qua tandem adulte- rum abjurans absolute recepta coram Episcopo memo- rato praedictum virum sibi restitui postulavit: at ille ob- jiciens ei adulterium, & quod ab ipso non expulsa, sed spontanea recessisset, restitutionem sibi non posuit minime faciendam: quod mulier inficians replicavit in ipsum, quod fuerat fornicatus: [& inf. 1] Quocirca mandamus, quatenus (nisi tibi constiterit vel per evidentiam rei, vel per confes- sionem legitimam mulieris, quod adulterata sponte fuisset) adulterii etiam, quod vir dicitur commississe, probatione cessante, ipsum recipere compellas eandem. Quod si praedicto modo de mulieris fornicatione constiterit (ni si res- tes, per quos viri adulterium est probatum, fuerint repro- bati, cum matrimonii jus in utroque laesum c consistat, & paria delicta mutua compensatione tollantur) nihilominus eum cogas, ut eam recipiat, & maritali affectione pertractet: alioquin mulieri silentium imponere non postonas.

[1 Et de fornicatione sobolem procrearet: propter quod tali exceptione uti non poterat contra ipsam. Cumque autem utriq. parti probandi hoc facultate concessa, praefata mulier per quosdam testes ejusdem viri adulterium probavisset, quos vir ipse dicebat tanquam minus idoneos reprobandos: tandem ab eo ad nostram praesentiam fuit appellatum.]

CAP. VII.

Non debet separari matrimonium, quoad totum, propter adulterium, quando ambo conjuges fuerunt adulterati.

Idem Episcopo Ambian. d (an. 1213.)

Tua fraternitas e requisivit, utrum aliquo denegante uxori suae in adulterio deprehensae debitum conjuga- le, si postmodum ipse cum alia perpetret adulterium ma- nifeste, cogi debeat, ut eandem maritali affectione per- tractet: [& inf.] Super quo taliter respondemus, quod cum paria crimina compensatione mutua deleantur, vir hujusmodi fornicationis obtentu, suae uxoris nequit con- sortium declinare.

TITULUS XVII.

DE RAPTORIBUS, INCENDIARIIS, ET VIOLATORIBUS ECCLESIAE.

CAP. I.

Ratione rapinae sortitur quis forum non sui iudicis, & ab eo poterit puniri, proprio iudice suffragante.

Ex Concilio Meldens. f (in Gallia.)

De illis autem, qui de loco ad locum iter faciunt, & ibi rapinas, & depraedationes peragunt, pla- cuit, ut ab illius loci Praelato excommunicentur, nec ante ex parochia illa exeant, quam digne, quae perpetrarunt, emendent: quorum excommunicatio proprio

a Tullen. Episcopo. b Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. c Distio, laesum, deest in Cod. Vatican. & aliis Cod. d Amblen. e Cap. 2. eod. tit. in 3. comp. f Concil. Meldense c. 2. ut refert Burch. l. 11. decr. cap. 45. & lvo p. 14. c. 109. habetur cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

CAP. IV.

Incendiarius Ecclesia in morte poenitens, & absolutus in coemeterio sepelitur, & haeredes compelluntur ad satisfaciendum juxta facultates defuncti. h. d.

Idem a Claremonten. Episcopo. [an. 1180.]

In literis tuis continebatur b, quod cum H. multis fuisset criminibus irretitus, qui Ecclesiarum incendium Diabolo instigante commiserat, tandem in aegritudine constitutus accepta poenitentia de commissis per manum Capellani sui fuit a sententia anathematis absolutus, sed moriens Eccle- siasticam sepulturam habere nequivit. Quapropter, si res ita se habet, mandamus, ut corpus ejusdem appellatione ces- sante facias in coemeterio sepeliri, & haeredes ejus moneas, & compellas, ut his, quibus ille per incendium, vel alio modo damna contra iustitiam irrogaverat, juxta facultates suas condigne satisfaciant, ut sic a peccato valeat liberari.

CAP. VI.

Raptus non dicitur, ubi volens pro matrimonio abducitur: raptor tamen cum rapta matrimonium contrahere potest: & post consummationem matrimonii alter sine consensu alterius religionem ingredi non potest. h. d. cum cap. sequenti.

Lucius III. Burgen. Episcopo. (an. 1181. Romae.)

Um causam c, qua inter E. militem, & uxorem ejus ver- titur: [& infra. 1] Respondemus, quod cum ibi raptus dicatur admitti d, ubi nil ante de nuptiis agitur: iste raptor dici non debet, cum habuerit mulieris assensum, & prius eam desponsaverit, quam cognoverit, licet parentes reclama- rent e, a quibus eam dicitur rapuisse. Praeterea cum post matrimonium carnis commixtione perfectum, teste Aposto- lo f, uxor sui corporis potestatem non habeat, sed maritus, & e converso: si praecessisse matrimonium vel ex probationi- bus viri, vel ex mulieris confessione claruerit, post matrimo- nium g sine assensu viri non potuit ipsa monasterium ingredi, aut alter continentiam profiteri. Non ergo pro eo, quod post matrimonium consummatum rapta per vim in monasterio fue- rit, viri poterit consortium declinare, maxime si probari ne- queat virum, ut mulier profiteretur continentiam, assensisse.

[1 Tu a commississemus experientia remmandam, E. miles re- petens mulierem, legitime sibi nupsisse per probationes canonicas constanter se asseruit probaturum. Faemina quoque proposuit, quod dominorum, & parentum suorum suggestione alteri viro tra- dita, ab illius militis amore divertit, qui a parentibus prius rap- tuit eam, illa tamen nolente, ut dicitur, ut postmodum, & prius- quam eam cognosceret, desponsavit, deinde inclusa est in monaste- rium, ubi etiam detinetur. Unde quoniam super his prud. r. duxit sed. Apost. consulendam: significatione praesentium tibi.]

CAP. VII.

Rapta potest matrimonium contrahere cum rapto, ubi da- tur libera facultas in contrahendo.

Innocentius III. Episcopo Saronen. i [an. 1212.]

Accedens k ad Apost. sed.: [& inf. 1] Rapta puella legitime contrahet cum rapto, si prior dissensio transeat postmodum in consensum: & quod ante displi- cuit, tandem incipiat complacere, dummodo ad contra- hendum legitime sint personae.

[1 Dil. fl. B. frater hospitalis Hierosolymitani a nobis ex parte tua quaesivit, utrum Clericus absens gratia studiorum Ecclesiasti- co possit beneficio investiri, & utrum si rapta puella, & in aliena dioecesi delata in Ecclesia facie consensit in rapto, matrimo- nium hujusmodi legitimum sit habendum. Nos igitur inquisitio- ni tuae t. r. quod & Clericus absens per alium, vel alius magis pro eo potest de beneficio Ecclesiastico investiri & c.]

T t 2

TI-

proprio Episcopo significanda est, ne eos recipiat, ante- quam illuc redeant, ubi rapinam fecerint a, & omnia plene emendent.

CAP. II.

Manifestus raptor, vel Ecclesia violator, si restituit, vel de- restituendo cavet, in vita, & in morte ad poenitentiam, & ad se- pulturam admittitur: si vero noluit cavere, cum possit, & in morte non potest, Clerici ejus sepultura interesse non debent: & Clerici interefferentes, vel insurgentes poenitentiam contra hanc dispositionem deponuntur ab officio, & beneficio.

Eugenius III. [an. 1150. Romae.]

Super eo b vero: (& infra. 1) Statuimus, ut quicumque ex his, qui violenter surrexerint in rapinam, sive Eccle- siarum violationes, manifeste fuerit deprehensus, nisi prius ab- lata restituat, si poterit, vel emendandi firmam, & plenam securitatem fecerit, poenitentiae beneficium ei penitus de- negetur. Si vero usque ad obitum in contumacia sua du- raverit, & in extremis positus remedium poenitentiae humi- liter postulerit, si emendationem, vel emendandi securi- tatem praestiterit, ei poenitentia, & sepultura Ecclesiastica concedantur. Qui autem in sanitate obstinata mente non poenituerit, vel emendaverit, & in morte securitatem praestare nequiverit, solennitatis poenitentiae parum prodesse vi- detur, sicut credimus: sed de c peccato contrito viaticum non negetur, ita tamen ut nullus Clericorum sepulturae illius interfit, nec ejus elemosynam praesumat accipere. Quod si qui Presbyterorum, vel Clericorum contra hoc in vita, vel in morte poenitentias dare, aut sepulturae interesse, vel eorum elemosynas accipere attentaverint, seu hujusmodi rapinae participes inventi fuerint, ordinis sui damnum irrecu- perabiliter patiantur, & Ecclesiastico beneficio careant.

[1 Quod de raptoribus, & Ecclesiarum violatoribus, atque Pres- byteris, qui eis poenitentiam injungere, vel per eorum oblatio nes contra statutum nostrum suscipere attentaverint, a nobis com- muni deliberatione statutum est in Concilio cum frat. nostr.]

CAP. III.

Excommunicari debent, qui capiunt, vel spoliant fideles ex iusta causa navigantes. h. d. primo. Excommunicati sunt spoliantes naufragium patientes, nisi ablata restituant. hoc secundo.

Ex Concilio Lateran. d [an. 1179.]

Excommunicationi subdantur, qui Romanos, aut alios Christianos pro negotiatione, vel aliis honestis causis navigio vestos aut capere, aut rebus suis spoliare praesu- munt. Illi etiam, qui Christianos naufragium patientes [quibus secundum regulam fidei auxilio esse tenentur] damnata e cupiditate spoliant rebus suis, nisi ablata red- diderint, excommunicationi se noverint subjacere.

CAP. IV.

Ex Principis delegatione possunt Praelati de rapto, & aliis cri- minibus judicare, poenam tamen sanguinis infligere non possunt.

Alexander III. Panorm. Archiep. (an. 1180.)

In Archiepiscopatu f tuo quandoque Sarraceni mulieres Christianas, & pueros rapiunt, & eis abuti praesumunt, & quosdam etiam interdum occidere non verentur: cum autem excessus hujusmodi Rex Siciliae tibi, & aliis Episcopis commi- serit puniendos: Consult. t. r. r. quod tales in jurisdictione tua existentes pecuniaria poteris poena mulctare, & etiam fla- gellis afficere ea moderatione adhibita, quod flagella in vin- dictam sanguinis transire minime videantur. Si vero ita fuerit gravis excessus, quod mortem, vel detractionem membro- rum debeant sustinere, vindictam reserves regiae potestati.

a Fecerunt. b Cap. 5. eod. tit. in 1. comp. c In recentioribus, sed de peccato contrito corde viaticum. d sub Alex. III. c. 24. §. excommunicationis quoque. & Cap. 2. eod. tit. in 1. comp. e dam- nanda, in Concilio. f C. 3. eod. tit. in 3. comp. & post Conc. Lat. p. 50. c. 48.

a Claremonten. b C. 6. eod. tit. in 1. comp. c C. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 24. d committi. e reclamaverunt. f 1. Cor. 7. g al. postmodum sine & c. h consen- sisse. i Latonien. Glacien. forte Graconien. sed ut plurimum legitur, Latonien. k C. 1. eod. tit. in 3. comp.

TITULUS XVIII.

DE FURTIS.

CAP. I.

Breve est, & non summatur.

In Exodo. a

Qui furatur hominem, & vendiderit eum, convictus noxæ, morte moriatur.

CAP. II.

Furibus, & latronibus in peccato obeuntibus sacramenta Ecclesiastica deneganda sunt, secus, si in morte eos penituit.

Ex Concilio Triburien.

Fures & latrones, si in furando, vel depradando occiduntur, visum est pro eis non esse orandum. Sed si comprehensi, aut vulnerati Presbytero, vel Diacono confessi fuerint, communionem eis non negamus.

CAP. III.

Committens furtum ex necessitate non multum urgente, peccat, sed non graviter: unde imponenda est ei levis penitentia. h. d. secundum communem intellectum.

Ex Penitentiali Theodori.

Si quis b propter necessitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, vestem, vel pecus, peniteat hebdomadas tres: & si reddiderit, non cogatur jejunare.

CAP. IV.

Non indicans furem propter lucrum, quod ab eo consequitur, reus peccati est.

Hieronymus super Parabolas. e

Qui cum fure partitur, occidit animam suam. Non fur solum d, sed ille reus tenetur, qui furti conscius quærente possessore non indicat.

CAP. V.

Fur occultus potest post restitutionem, & penitentiam ad sacros ordines promoveri.

Alexand. III. Cremonen. Episc. (an. 1170.)

Ex literis e tuis innouit, quod B. calicem quandam in Ecclesia minus caute dimissum rapiens, longo tempore detinere præsumpsit: (& infra. i.) Mandamus, quatenus si sponte confessus fuerit, & exinde Ecclesiæ, cujus calix fuerat, satisfecerit, nec est super hoc nota, vel infamia manifesta resperus: post perfectam penitentiam, aut congruam partem penitentia (dummodo alias idoneum ipsum esse cognoscas) ad sacros ordines non dubites promovere.

TITULUS XIX.

DE USURIS. f

CAP. I.

Usura est lucrificare fructus rei pignorate: fallit in casu hic excepto.

Alexander III. in Concil. Turon. (an. 1180.)

Pures g Clericorum: [& infra. i.] Generalis Concilii decrevit auctoritas, ut nullus constitutus in Clero vel hoc, vel aliud genus usuræ exercere præsumat. Et si quis alicujus possessionem data pecunia sub hac specie, (vel b conditione) in pignus acceperit, si sortem suam deductis expensis de fructibus jam percepit, absolute possessionem restituat debitori. Si autem aliquid minus habet, eo recepto, possessio libere ad dominum revertatur. Quod si post hujusmodi constitutum in Clero quisquam extiterit, qui detestandis usurarum lucris insistat, Ecclesiastici officii periculum patiat: nisi forte Ecclesiæ beneficium fuerit, quod redimendum ei hoc modo de manu Laici videatur.

a Exod. 21. & cap. 1. eod. tit. in 1. compil. vid. Joan. de Anania. b Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. c Proverb. 29. & cap. 6. eod. tit. in 1. compil. d al. tantummodo. e Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. f Vid. B. Thom. 2. 2. qu. 78. g Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. part. 16. c. 9. h inclusa desunt in omnibus antiquis Cod. Gregor.

[i Et quod moerentes dicimus, eorum quoque, qui præfens seculum professione vocis, & habitu reliquerunt, dum communes usuras quasi manifestius damnatas exhorrent, commodantes pecuniam egenibus, possessiones eorum in pignus accipiunt, & provenientes fructus percipiunt ultra sortem: idcirco]

CAP. II.

Idem in effectu dicit cum præcedenti cap. sed addit tacite idem esse in Laicis, nam in præcedenti capite tantum fuit facta mentio de Clericis.

Idem Cantuarien. Archiep. & ejus Suffraganeis. (an. 1180.)

Quoniam a non solum viris Ecclesiasticis, sed etiam quibuslibet aliis periculosum est usurarum lucris intendere: auctoritate præsentium dudum injungendum, ut eos, qui de possessionibus, vel arboribus, quas tenere in pignore noscuntur, sortem (deductis expensis) receperunt, ad eadem pignora restituenda sine usurarum exactio- ne Ecclesiastica districtione compellas. b

CAP. III.

Manifesti usurarii ad communionem altaris, & Ecclesiasticam sepulturam, & oblationem offerendam admitti non possunt, & Clerici contra hoc facientes puniuntur, ut hic dicitur.

Idem c in Concilio Later. (an. 1179.)

Quia in omnibus fere locis ita crimen usurarum invaluit, ut multi (aliis negotiis prætermisiss) quasi licite usuras exerceant, & qualiter utriusque Testamenti pagina condemnentur, nequaquam attendant: Ideoque constituimus, quod usurarii manifesti nec ad communionem admittantur altaris, nec Christianam (si in hoc peccato decesserint) accipiant sepulturam, sed nec oblationes eorum quisquam accipiat. Qui autem acceperit, vel Christianæ tradiderit sepulturæ, & quæ acceperit, reddere compellatur: & donec ad arbitrium Episcopi sui satisfaciatur, ab officii sui maneat executione suspensus.

CAP. IV.

Potest intelligi dupliciter. Primo in mutante. Secundo, in recipiente usuras, & secundum primum intellectum hoc dicit. Etiam pro opere pio non licet usuras recipere, quando per receptionem datur causa usuræ committendæ. h. d. Vel sic & clarius. Non licet inducere quem ad exercendum usuras etiam pro pio opere, & ista lectura colligitur ex decisa.

Idem Panormitano Archiepiscopo. (an. 1180.)

Super eo d vero: (& infra. i.) Respondemus, quod cum usurarum crimen utriusque Testamenti pagina detestetur, super hoc dispensationem aliquam posse fieri non videmus: quia cum Scriptura sacra prohibeat pro alterius vita mentiri: multo magis prohibendus est quis, ne etiam pro redimenda vita captivi, usurarum crimine involvatur.

[i Quod a nobis tua discretio postulavit, utrum possit in recipienda pecunia ad usuras dispensatio fieri, ut pauperes, qui in Sarracenorum captivitate tenentur, per eandem possint pecuniam liberari, presentibus literis tibi.]

CAP. V.

Usurarii, qui sunt solvendo, coguntur per pœnas Lateran. Concilii usuras restituere, etiam quas ante Concilium receperunt: & facultatibus non extantibus debent possessiones emptæ ex pecunia fœnebre vendi, & debentibus recipere satisfieri.

Idem Salernitano Archiepiscopo. (an. 1173.)

Cum tu manifestos e usurarios juxta decretum nostrum, quod nuper in Concilio promulgatum est, communionem altaris, & Ecclesiastica præceperis sepultura privandos, donec reddant, quod tam prave receperant: quidam eorum (ad excusandas f excusationes in peccatis) impudenter

a Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. b compellatis. c Idem scil. Alexand. III. in Conc. Later. cap. 25. eod. tit. in 1. comp. d Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. part. 16. cap. 1. e Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. f Summantur hæc ex Psalm. 140.

denter affirmant illas duntaxat usuras restituendas, quæ sunt post interdictum nostrum receptæ. [& infra. i.] Super his Frat. t. t. r. quod si ante, si post interdictum nostrum usuras extorserint, cogendi sunt per pœnam, quam statuimus in Concilio, eas his, a quibus extorserunt, vel eorum hæredibus restituere, vel (his non superstitibus) pauperibus erogare, dummodo in facultatibus habeant, unde ipsis a possint eas restituere: cum juxta verbum B. Augustini b: Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Illi autem, qui non habent in facultatibus, unde usuras valeant restituere, non debent ulla c pœna mulstari, cum eos nota paupertatis evidenter excuset. Possessiones vero, quæ de usuris comparatæ sunt, debent vendi, & ipsarum pretia his, a quibus usuræ sunt extortæ, restitui: ut sic non solum a pœna, sed etiam a peccato possint (quod per usurarum extorsionem incurrerant) liberari.

[i Nec aliquos ad solvendas usuras, quas ante interdictum receperant, debere compelli.]

CAP. VI.

Vendens rem plus quam valeat, quia solutionem differt, peccat: nisi dubium sit an tempore solutionis erit valor rei variatus, & venditor non erat venditurus tempore, quo vendidit. h. d. secundum communem intellectum.

Idem Genuen. d Archiepiscopo. (an. 1213.)

In civitate tua e dicit sæpe contingere, quod cum quidam piper, seu cinnamomum, seu alias merces comparant, quæ tunc ultra quinque libras non valent, promittunt se illis, a quibus illas merces accipiunt, sex libras statuto termino soluturos. Licet autem contractus hujusmodi ex tali forma non possit censeri nomine usurarum, nihilominus tamen venditores peccatum incurrunt, nisi dubium sit merces illas plus minuve solutionis tempore valituras: & ideo cives tui salutis suæ bene consulere, si a tali contractu cessarent, cum cogitationes hominum omnipotenti Deo nequeant occultari.

CAP. VII.

Usurarius monitus non desistens, si Clericus est, ab officio, & beneficio suspenditur: si Laicus, excommunicatur.

Idem. (an. 1213.)

Præterea f parochianis tuis usuras recipere interdicas, qui si parere contempserint, si Clerici sint, eos ab officio beneficioque suspendas: si Laici, usque ad dignam satisfactionem ipsos vinculo excommunicationis adstringas.

CAP. VIII.

Fructus rei pignorate computari debent in sortem, & excipiunt unum casum.

Idem Abbati, & fratrib. S. Laurentii. (an. 1213.)

Conquestus est g nobis C. Clericus: [& infra. i.] Dicitur. v. mandamus, quatenus si terram ipsam titulo pignoris detinetis, & fructibus ejus sortem recepistis, prædictam terram Clerico memorato reddatis: nisi terra ipsa de feudo sit monasterii vestri.

[i Præsentium lator, quod licet de quadam terra, quam pater suus vobis obligavit, sortem vestram deductis expensis receperitis, tamen ipsam non sine derogatione vestra salutis, & honestatis, & fame, nihilominus detinetis, inde est, quod]

CAP. IX.

Heres usurarii filius, vel extraneus usuras extortas per defunctum, restituere compellitur.

Idem Episcopo Placentino. (an. 1213.)

Tua nos h duxit Frat. consulendos, quid sit de usurariis filiis observandum, qui eis in crimine usurarum defunctis succedunt, aut de extraneis, ad quos bona usurariorum afferis devoluta? Tuæ igitur quæstioni li-

a al. ita: unde possint restituere. b epist. 54. ad Macedonianum. c al. non solum a pœna illa. d Januensi. e Cap. 8. eod. tit. in 1. comp. f C. 9. eod. tit. in 1. comp. g C. 10. eod. tit. in 1. comp. h C. 11. eod. tit. in 1. comp. Vid. Covarr. 3. var. ref. c. 3.

teris præsentibus respondemus, quod filii ad restituendas usuras ea sunt districtione cogendi, qua parentes sui si viverent, cogentur. Idipsum etiam contra hæredes extraneos credimus exercendum.

CAP. X.

Mutans ea mente, ut ultra sortem aliquid recipiat, tenetur in foro animæ ad illud restituendum, si ex hoc aliquid consecutus est. Idem in non dante parabolam juramenti, nisi aliquid inde recipiat. Et idem in vendente rem plus, quam valeat, quia differt solutionem.

Urbanus III. (an. 1186.)

Consuluit a nos tua devotio, an ille in judicio animarum quasi usurarius debeat judicari, qui non alias mutuo traditurus, eo proposito mutuum pecuniam credit, ut licet omni conventionem cessante, plus tamen sorte recipiat. Et utrum eodem reatu criminis involvatur, qui (ut vulgo dicitur) non aliter parabolam juramenti concedit, donec, quamvis sine exactioe, emolumentum aliquid inde percipiat. Et an negotiator b pœna consimili debeat condemnari, qui merces suas longe majori pretio distrahit, si ad solutionem faciendam prolixioris c temporis dilatio prorogetur, quam si ei in continenti pretium persolvatur. Verum quia, quid in his casibus tenendum sit, ex Evangelio Lucæ manifeste cognoscitur, in quo dicitur d: Date mutuum, nihil inde sperantes: hujusmodi homines pro intentione lucri, quam habent (cum omnis e usura, & superabundantia prohibeatur in lege) judicandi sunt male agere, & ad ea, quæ taliter sunt accepta, restituenda, in animarum judicio efficaciter inducendi.

CAP. XI.

Manifestus usurarius appellans ad subterfugiendum restitutionem, audiendus non est.

Innoc. III. Prælati in regno Franciæ constituti. (an. 1213.)

Quam f perniciosum: [& infra. i.] Mandamus, quatenus manifestos usurarios (maxime quos usuris publice renunciassent) cum aliquis eos convenerit de usuris, nullius permittatis appellationis subterfugio se tueri.

[i Est vitium usurarum, discretionem vestram non credimus ignorare, cum præter constitutiones canonicas, quæ in earum odium emanarunt, per Prophetam datur intelligi, eos, qui suam dant pecuniam ad usuram, a tabernaculo Domini repellendos, & tam in Novo, quam in Veteri Testamento prohibita sint usura, ut ipsa veritas præcipit, mutuum date, nihil inde sperantes, & per Prophetam dicatur, usuram & omnem superabundantiam non accipies. Inde est quod universitati vestra per Apost. sed.]

CAP. XII.

Per subtractionem communionis Christianorum, & per principes seculares cogendi sunt Judæi ad usuras restituendas.

Idem Narbon. Archiepiscopo. (an. 1213.)

Post g miserabilem: [& infra. i.] Judæos ad remittendas Christianis usuras, per Principes & Potestates compelli præcipimus seculares. Et donec eis remiserint, ab universis Christianis tam in mercimoniis, quam in aliis per excommunicationis sententiam eis jubemus, communionem omnimodam denegari.

CAP. XIII.

Non obstante juramento de non repetendis usuris, per debitorem præstito, potest Judex ex officio suo usurarium ad restituendas usuras compellere.

Idem Mutinensi Episcopo. (an. 1213.)

Tuas b dudum recepimus quæstiones, quod quidam usurarii eos, quibus dant pecuniam ad usuram, præ-

a Cap. 12. eod. tit. in 3. comp. b Vide Sotum l. 6. de just. & jure q. 4. art. 1. & Sylvest. verbo, usura. 2. q. 1. c prolixi, in antiq. Cod. d Luc. 6. e verba Ezechiele sunt c. 18. f C. 1. eod. tit. in 3. comp. g C. 2. eod. tit. in 3. comp. h C. 3. eod. tit. in 3. comp.

præstare faciunt juramentum, quod usuras non repetant, & super his, quas solverint, nullam moveant quaestionem. Nos igitur respondemus, ut usurarios ipsos monitione præmissa per cens. Eccl. appell. remota compellas ante usurarum solutionem ab earum exactiōe desistere, vel restituere ipsas, postquam fuerint persolutæ, ne de dolo, & fraude contingat eos commodum reportare.

C A P. XIV.

Non auditur usurarius repetens usuras, nisi prius restituat extortas.

Idem [an. 1213.]

Quia a frustra legis auxilium invocat, qui committit in legem: Statuimus, ut si quis usurarius a nobis literas impetraverit super restituendis usuris, vel fructibus computandis in sortem: nisi prius ipse restituerit usuras, quas ab aliis noscitur recepisse, auctor. literarum ipsarum nullatenus audiatur.

C A P. XV.

Convictus de usuraria pravitate per famam, & alia argumenta, potest manifestari usurarius, & tanquam manifestus usurarius compesci, secundum dispositionem Lateranensis Concilii.

Idem *Alfisdorens. Episcopo.* [an. 1213.]

Cum in b diocesi tua sint quamplurimi usurarii, de quibus minime dubitatur, quin sint usurarii manifesti, contra quos propter timorem potentum, qui tuentur eosdem, nullus accusator apparet, nec iidem sunt per sententiam condemnati: Frat. t. t. respond. quod licet contra eos non appareat accusator, si tamen aliis argumentis illos constiterit esse usurarios manifestos, in eos poenam in Later. Concilio c contra usurarios editam libere poteris exercere.

C A P. XVI.

Martius recipiens pignus pro dote promissa, non tenetur fructus in sortem computare: h. d. & est casus singularis, & alibi non probatur.

Idem [an. 1213. Rome.]

Salubriter d: [& infra.] Sane generum ad fructus possessionum, quæ sibi a socero sunt pro numerata dote pignori obligatæ, computandos in sortem, non credimus compellendum: cum frequenter dotis fructus non sufficient ad onera matrimonii supportanda.

C A P. XVII.

Repetens usuras non auditur, nisi restituat extortas per se, vel per alium, a quocunque causam habeat.

Idem *Episcopo Bonon.* [an. 1213. Roma in Angliam.]

Michael Laicus e suam nobis querimoniam destinavit, quod M. & quidam alii Bonon. cives multa extorserunt ab eo, & a patre suo, cuius hæres extitit, nomine usurarum: [& inf.] Attentius provisorus, ne auctoritate nostra in negotio procedas eodem, nisi dictus conquerens restituerit, vel adhuc restituat, si quas aliquando ipse, vel pater ejus extorsit usuras.

C A P. XVIII.

Etiā Judæi compellendi sunt ad restituendas usuras extortas a Christianis, & ad solvendas decimas, vel oblationes de eorum possessionibus.

Idem *in Concilio generali.* [an. 1216.]

Quanto amplius Christiana religio ab exactiōe compescitur usurarum, tanto gravius super his Judæorum perfidia insolefcit, ita quod brevi tempore Christianorum exhauriant facultates. Volentes igitur in hac parte prospicere Christianis, ne a Judæis immaniter aggraventur, synodali decreto statuimus, ut si de cætero quocunque prætextu Judæi a Christianis graves, immoderateve usuras extorserint,

a C. 4. eod. tit. in 3. comp. b C. 5. eod. tit. in 3. compil. Vid. Aretinum in §. ex maleficiis. Inst. de actionib. c Lar. Concil. sub Alex. III. c. 25. quod refertur in c. quia in omnibus sup. eod. tit. d C. 1. eod. tit. in 4. compil. vid. Covarr. 3. var. res. c. 2. num. 3. e Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. f inolefcit, in Cod. Barb. id est, crescit.

Christianorum eis participium subtrahatur, donec de immoderato gravamine satisfecerint competenter. Unde Christiani [si opus fuerit] per cens. Eccl. app. postposita compellantur ab eorum commerciis abstinere. Principibus autem injungimus, ut propter hæc non sint Christianis infesti, sed potius a tanto gravamine studeant cohibere Judæos. Hac eadem poena Judæos decernimus compellendos, ad satisfaciendum Ecclesiis pro decimis, & oblationibus a debitis, quas a Christianis de domibus, & possessionibus aliis percipere consueverant, antequam ad Judæos quocunque titulo devenissent: ut sic Ecclesiæ conferrentur indemnes.

C A P. XIX.

Usurarius est, qui a debitore recipit aliquid ultra sortem, etiam si suscipiat in se periculum. h. d. primo. Non est usurarius emptor rei minus justo pretio, si tunc verisimiliter dubietur, an tempore solutionis plus vel minus sit res valitura. h. d. secundo. Propter dubium excusatur is, qui ex eo, quod differt solutionem pretii, vendit rem plus, quam valeat, si non erat eam alias venditurus. h. d. tertio.

Gregorius IX. *fratri R.* [an. 1236. Rome.]

Naviganti b, vel eunti ad nundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem, eo quod suscipit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, usurarius est censendus. Ille quoque, qui dat X. solidos, ut alio tempore totidem sibi grani, vini, vel olei mensuræ reddantur: quæ licet tunc plus valeant, utrum plus, vel minus solutionis tempore fuerint valitura, verisimiliter dubitatur, non debet ex hoc usurarius reputari. Ratione hujus dubii etiam excusatur, qui pannos, granum, vinum, oleum, vel alias merces vendit, ut amplius, quam tunc valeant, in certo termino recipiat pro eisdem, si tamen ea tempore contractus non fuerit venditurus.

TITULUS XX.

DE CRIMINE FALSI.

C A P. I.

Testis falsidicus tres lædit, Deum, Judicem, & partem: & falsus est non solum qui mendacium dicit, sed etiam qui veritatem occultat.

Augustinus.

Falsidicus testis personis est obnoxius: primum Deo, cujus præsentiam contemnit: inde Judici, quem mentiendo fallit: postremo innocenti, quem falso testimonio lædit. Uterque d reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat.

C A P. II.

Sententia lata per falsas literas non debet executioni mandari.

Lucius III. *Vigorien. e Episcopo.* [an. 1181.]

Super eo f, quod sententiam auctoritate literarum falsarum latam noluisse executioni mandare, tuam prudentiam commendamus: Mandantes, ut quotiens aliqua scripta sub nomine nostro destinata, redarguenda videris falsitatis, nullam eis adhibeas fidem, & quod per ipsas mandatum fuerit, non observes: sed eum, qui præsentaverit, retineri facias diligenter.

C A P. III.

Clericus falsans sigillum Principis deponitur. Item est character imprimitur, & in exilium mittitur.

Urbanus

a Hodie Judæi non possunt habere bona immobilia, per extrav. Paul. III. & Pii V. Pontif. Maximi in cap. multorum sup. de Judæis. b Vid. citatos in cap. in civitate sup. eod. tit. & Sotum de just. & juve l. 6. q. 4. art. 2. c In quodam veteri manusc. De falsariis & crimine falsi d 11. q. 3. c. 80. e Vigorn. f Cap. 4. tit. de re jud. in 2. comp. quod etiam hic admonet Joann. And.

Urbanus III. [an. 1186.]

Audientiam a nostram te significante pervenit, quod cum quosdam Clericos, qui falsaverunt sigillum Philippi Regis Francorum, carcerali custodia mancipaveris: [& inf. 1] Frat. t. t. r. ut eis nec membrum auferri, nec poenam infligi facias corporalem, per quam periculum mortis possint incurrere, sed eis a suis ordinibus degradatis in signum maleficii characterem aliquem imprimi facias, quo inter alios cognoscantur: & provinciam ipsam eos abjurare compellens abire permittas. [1. Quid faciendum sit tibi de ipsis ad sed. Apostol. duxisti inquirendum. Unde nos.]

C A P. IV.

Existens in curia literas Apostolicas non recipiat, nisi de manibus Pape, vel officialium ab ipso deputatorum, persone tamen solennes per nuncios recipere poterunt, de manibus tamen prædictorum. Contra faciens si Laicus est, excommunicationi subjacet: si Clericus, ab officio & beneficio deponitur. hoc dicit usque ad §. Adjucentes.

Innocentius III. [an. 1212.]

Dura sæpe b mandata: [& inf. 1] Statuimus, & sub excommunicationis poena, & suspensionis ordinis, & beneficii districtius inhibemus, ne quis apud sed. Apost. literas nostras, nisi a nobis, vel de manibus illorum recipiat, qui de mandato nostro ad illud sunt officium deputati. Si vero persona tantæ auctoritatis extiterit, ut ipsam deceat per nuntium literas nostras recipere: nuntium ad Cancellariam nostram, vel ad nos ipsos mittat idoneum, per quem literas Apost. juxta formam præscriptam recipiat. Si quis autem in hac parte mandati nostri transgressor extiterit, si Laicus fuerit, excommunicationi subjaceat: si Clericus, officii, & beneficii suspensione damnetur: [& inf.]

[1. Accidit nuper in urbe, quod quidam falsitatis astutiam perniciosus exercentes fuerint in iniquitatibus suis deprehensi, ita quod bullas tam sub nomine nostro, quam bonæ mem. Ce. pp. p. n. quas falso confinxerant, & quamplures literas bullis signatas invenerimus apud eos. Nos autem semper honori Rom. Eccl. & utilitati omnium paterna volentes sollicitudine providere, de frat. n. consilio.]

Per excommunicationis poenam providet contra non resignantes, nec destruentes literas falsas intra XX. dies: & absolutio Pape reservatur, & contra factum non tener: h. d. Abbas.

§. 1. Adjucentes statuimus, ut generalem excommunicationis sententiam promulgetis, quam per singulas parochias faciatis frequentius innovari, quod si quis falsas literas se habere cognoscit, intra viginti dies literas illas aut destruat, aut resignet, si poenam excommunicationis voluerit evadere: quam [nisi forsan in mortis articulo] sine speciali mandato nostro a quoquam nolumus relaxari: nec etiam si præsumpta fuerit contra hoc, absolutio quicquam habeat firmitatis.

C A P. V.

Ponit novem modos falsandi literas Papales.

Idem *Archiepiscopo, & Canonicis Mediolan.* [an. 1212.]

Icet d ad regimen: [& inf. 1] Ut autem varietates falsitatis circa nostras literas deprehendere valeatis, eas vobis præsentibus literis duximus exprimendas. Prima species falsitatis hæc est, ut falsa bulla falsis literis apponatur. Secunda, ut filum de vera e bulla extrahatur ex toto, & per aliud filum immisum falsis literis inferatur. Tertia, ut filum ab ea parte, in qua charta plicatur, incisum, cum vera bulla falsis literis immittatur, sub eadem plicatura cum filo similis canabis restauratum. Quarta, cum a superiori parte bullæ altera pars filii sub plumbo rescinditur, & per idem filum literis falsis inserta reducitur intra plumbum. Quinta, cum literis bulla-

a C. 2. eod. tit. in 2. comp. b C. 1. tit. de falsariis in 3. comp. c eorum. d C. 2. eod. tit. in 3. comp. Vid. Archiepiscopo, & Turrecrem. in cap. in memoriam 19. dist. 6. e ex vera bulla.

tis, & redditis, in eis aliquid per rasuram tenuem immutatur. Sexta, cum scriptura literarum, quibus fuerat apposita vera bulla, cum aqua, vel vino universaliter abolita, seu delera eadem charta cum calce, & aliis juxta consuetum artificium dealbata de novo rescribitur. Septima, cum chartæ, cui fuerat apposita vera bulla, totaliter abolita, vel abrasa alia subtilissima charta ejusdem quantitatis scripta cum tenacissimo glutino conjungitur. Eos etiam a crimine falsitatis non reputamus immunes, qui contra constitutionem nostram scienter literas non de nostra, vel bullatoris nostri manu recipiunt. Illos quoque, qui accedentes ad bullam falsas literas caute projiciunt, ut de vera bulla cum aliis sigillentur. Sed hæc duæ species falsitatis non possunt facile comprehendi, nisi vel in modo dictaminis, vel in forma scripturæ, vel qualitate chartæ falsitas cognoscatur. In cæteris autem diligens indagator falsitatem poterit intueri, vel in adjunctione florum, vel in collatione bullæ, vel motione, vel obrusione, præsertim si bulla non sit æqualis: sed alicubi magis tumida, & alicubi magis depressa.

[1. Apost. sed. quæ dante Domino omnium Ecclesiarum mater, & Magistra, insufficientes nos vita, & scientia reputemus: quantum tamen nobis Dominus inspiraverit, & sua miseratione concesserit, ab his proposuimus abstinere, per quæ nobis possit merito derogari, quanquam ex infirmitatis humana defectu non sic formam perfectionis semper & in omnibus imitari possumus, quin aliquid aliquando in nostris subrepat operibus, quod minus circumspicte providentiæ valeat imputari: quod tamen non ex industria, vel conscientia certa, sed interdum ex ignorantia, vel nimia occupatione contingit. Cæterum cum eisdem literas, sicut viri providi, & discreti ad nostram remissionem præsentiam, ut eorum inspectione plenius nosceremus, urrum ex conscientia nostra processissent, plus in eis invenimus, quam nostra fuisset discretio suspicata. Nam licet in stylo dictaminis, & forma scripturæ aliquantum cœderimus dubitare, bullam tamen veram invenimus, quod primum nos in vehementem admirationem induxit, cum literas ipsas sciremus de nostra conscientia nullatenus emanasse. Bullam igitur hinc inde diligentius intuentes in superiori parte, qua filo adhaeret, eam aliquantulum rumentem invenimus, & cum filum ex parte rumentis sine violentia qualibet aliquantulum atrahi fecissemus, bulla in filo remanente, filum ex parte alia sicut ab ipsa sine difficultate aliquatenus avulsim, in cuius summitate adhuc etiam incisionis indicium apparebat: per quod liquido deprehendimus, bullam ipsam ex aliis literis extractam fuisse ac illis per vitium falsitatis insertam, sicut ex literis ipsius plenius cognoscetis, quas ad majorem certitudinem vobis duximus remittendas.]

C A P. VI.

Falsæ sunt literæ Papales, in quibus Episcopus vocatur filius, vel inferior frater, vel uni scribitur in plurali.

Idem *Attinacen. a Episcopo.* [an. 1212.]

Quam gravi b poenæ subjaceat: [& infra. 1] Nos vero literas, quæ tibi sub nostro nomine præsentatæ fuerunt diligentius intuentes, in eis tam in continentia, quam in dictamine deprehendimus falsitatem, ac in hoc fuimus admirati, quia tu tales literas a nobis credideras emanasse. Cum scire debeas Apost. sed. consuetudinem in suis literis hanc tenere, ut Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos, fratres, cæteros autem Reges, Principes, vel alios cujuscunque ordinis, filios in nostris literis appellemus. Et cum uni tantum personæ nostræ literæ diriguntur, nunquam ei loquimur in plurali, ut vos, sive vester, & his familia in ipsis literis apponamus.

In

a Antinacen. al. Antihaten. b Cap. 3. eod. tit. in 3. comp. Et quatenus hic Doctores tractant de stylo Rom. curiæ. vid. Felin. in c. 2. sup. de rescr. & Rom. cons. 376. incipientes. Quæstio est.